

אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה - הייתכן דרך ה'? / יוסי אליצור1. הצגת הבעיה:

(א) איכה ה', ז: אֲבֹתֵינו חָטְאוּ וְאִנּוּם, וְאֲנַחְנוּ עֹנֵתֵיהֶם סָבְלוּ.
 (ב) ירמיהו ל"א: כֹּה הָיָה יָמֵים בָּאִים, נְאֻם ה'; וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה, וְזָרַע אָדָם, וְזָרַע בְּהֵמָה. כֹּה וְהָיָה כִּי אֲשֶׁר שָׁקַדְתִּי עֲלֵיהֶם, לְנֹתוֹשׁ וּלְנֹתוֹץ וּלְהָרֵס וּלְהַאֲבִיד וּלְהַרְעוֹ, כֹּן אֲשָׁקֵד עֲלֵיהֶם לְבָנוֹת וּלְנֹטֵעַ, וְנְאֻם ה'. **כח בַּיָּמִים הָהֵם** לֹא יֵאמְרוּ עוֹד, אֲבוֹת אֲכָלוּ בֹסֵר וְשֵׁנֵי בָנִים, תִּקְהִינָה. **כט** כִּי אִם אִישׁ בָּעוֹנוֹ, יָמוּת: כָּל הָאָדָם הָאֹכֵל הַבֹּסֵר, תִּקְהִינָה שְׁנָיו.
 (ג) יחזקאל י"ח: **ב** מֵה-לְכֶם, אַתֶּם מְשָׁלִים אֶת-הַמָּשָׁל הַזֶּה, עַל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר:
 אֲבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֵר, וְשֵׁנֵי הַבָּנִים תִּקְהִינָה.

2. (א) שמות כ': ב לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, עַל פְּנֵי. **ג** לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל, וְכָל תְּמוּנָה, אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל, וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם, מִתַּחַת לָאָרֶץ. **ד** לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם, וְלֹא תַעֲבֹדֵם: כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֵל קַנָּא פֹקֵד עוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים, לְשִׁנְאִי. **ה** וְעָשָׂה חֹסֵד, לְאֲלֹפִים לֹאֲהַבִּי, וְלֹשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי.
 (ב) דברים כ"ד: **טז** לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים, וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת, אִישׁ בְּחֻטְאוֹ, יוֹמְתוּ.

3. מכות כד ע"א:

אמר ר' יוסי בר חנינא: ארבע גזירות גזר משה רבנו על ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלום:
 (1) משה אמר (דברים ל"ג): "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב" - בא עמוס וביטלה שנאמר (עמוס ז'): "יחדל נא מי יקום יעקב וגוי", וכתוב (שם): "ניחם ה' על זאת וגוי".
 (2) משה אמר (דברים כ"ח): "ובגוים ההם לא תרגיעו" - בא ירמיה ואמר (ירמיהו ל"א): "הלוך להרגיעו ישראל".
 (3) משה אמר (שמות ל"ד): "פוקד עון אבות על בנים" - בא יחזקאל וביטלה (יחזקאל י"ח): "הנפש החוטאת היא תמות".
 (4) משה אמר (ויקרא כ"ו): "ואבדתם בגוים" - בא ישעיהו ואמר (ישעיהו כ"ז): "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגוי".

4. סנהדרין כז ע"ב:

תנו רבנן: "לא יומתו אבות על בנים" (דברים כ"ד, טז) - מה תלמוד לומר? ... - **כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן**, כדתניא: "ואף בעונות אבותם אתם ימקו" (ויקרא כ"ו, לו) - כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם....
 והכתיב: "וכשלו איש באחיו" (ויקרא כו) = איש בעוון אחיו - מלמד שכולן ערבים זה בזה? - **התם שהיה בידם למחות ולא מיחו.**

5. רמב"ם, מורה נבוכים, א', נד :
 ודע כי אמרו: "פקד עון אבות על בנים" אינו אלא **בעוון עבודה-זרה בלבד**, לא בשום עוון אחר... והגיע רק לרבעים, כי תכלית מה שיכול האדם לראות מזרעו - דור רביעי. וכאשר ייהרגו אנשי העיר עובדי עבודה-זרה, ייהרג אותו הזקן וזרע זרעו שהוא התולדה הרביעית... ואף על פי שהם קטנים בכלל הוריהם ואבות הוריהם, ודבר זה מצאנוהו נוהג בתורה בכל מקום, כמו שציווה בעיר הנידחת "החרם אותה ואת כל אשר בה" - **כל זה כדי למחות אותם העקבות אשר גרמו להפסד העצום.**
6. רד"ק (ירמיהו ל"א, כח):
 אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקחינה - ... **ואמת הוא!** - כי ממידת הבורא יתברך "פוקד עון אבות על בנים".
 וזה המידה היא - **כשאוחזין הבנים מעשה אבותיהם** - אז יתחברו עוונות האבות עם עוונות הבנים, ויפקדו על הבנים עוון האבות עם עוונותיהם.
 וזה אינו אלא **בחטא עבודה-זרה וכיוצא בו חטא גדול.**
7. רש"י (יחזקאל י"ח, ב):
 "כך דרכו של הקב"ה - האבות חוטאים והבנים לוקים, שהרי כמה שנים חטאו מלכי ישראל קודם שגלו. ואף אנו לא נדאג ללקות בעוונותינו".
8. רס"ג (ברד"ק יחזקאל י"ח, ו):
 "וכתב הגאון רב סעדיה ז"ל כי מה שזכר החיים והמיתה - הם לעולם הבא".
9. רד"ק (שם):
 ואני אומר: כי אמת כן הוא! כי עיקר העונש והגמול הוא לעולם הבא! - אבל העניין הנזכר [=כאן ביחזקאל], הנה לא נזכר על דבר העולם הבא, כי העניין הזה תשובה לאומרים כי הבן נושא עוון האב **בראותם הצרות הרבות לבנים באותו הדור**, ואבותיהם חטאו ואינם. ולא היו אלו מתלוננים על דבר העולם הבא, כי לא ידעו מה הוא, אלא **על מה שהיו רואים בעיניהם**. וצריך שתהיה התשובה מעניין השאלה והתמיהה.
10. רד"ק (שם):
 ...וכאשר אמר כי "הבן לא ישא בעון האב" - **בבן שהוא גדול** שהוא ראוי לעונש ולשכר מעצמו, אבל: **הבנים הקטנים** מתים בעון אבותם, וכן ייטיב להם בזכות אבותם.
 אבל הגדולים שהם רשעים - לא תועילם זכות אבותם, כמו שהצדיקים לא יזיקם עוון אבותם.
 כמו שאמר בתורה: "פוקד עון אבות על בנים" - ואמר: "לשנאיי!" ואמר בגמול הטוב: "שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו" ...

11. רד"ק (שם):

וזכר בפרשה זאת ג' דורות: בצדיק, ורשע, וצדיק – כנגד הדורות שהיו מתרעמים עליהם: כי **חזקיהו** היה צדיק ולא נשא עוון אחז אביו. **ומנשה** בנו היה רשע שופך דם, כמו שאמר 'והוליד בן פריץ שופך דם' – והנה לא הועילה לו צדקתו של חזקיהו אביו ונענש על רשעו, ולכדוהו שרי צבאות מלך אשור בחתים ויאסרוהו בנחשתיים ויוליכוהו בבלה' (דבה"י"ב ל"ג, יא). והנה בן מנשה [=אמון] היה רשע ונענש על רשעו, ונפקד עליו גם עוון אביו, ולא מלך אלא שתי שנים, ויקשרו עליו עבדיו ומיתוהו בביתו' (דבה"י"ב ל"ג, כד). והנה אמון הוליד בן [=יאשיהו] וירא את חטאות אביו אשר עשה ולא עשה כהנה', והנה ילא מת בעוון אביו' כיון שהוא היה צדיק.

ואם תאמר, הנה אמר: כי 'בשוב רשע מכל חטאתיו אשר עשה, חיה יחיה' (פס' כא), ויכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו' (פס' כב) - והנה מנשה שב מרשעתו [דבה"י"ב ל"ג, יב-יט] - ונזכרו מעשיו הרעים עד חרבן הארץ, כמו שאמר 'בחטאת מנשה' (מל"י"ב כ"ד, ג)?
נאמר: כי הוא [=מנשה] חטא והחטיא את הרבים. ואם הוא שב - חטא הרבים לא היה יכול להשיב, ונשארו מעשיו הרעים עד שחרבה הארץ **בעבורם**, לפיכך היו נזכרים מעשיו. אבל **לו לא נזכרו, כי לא נענש בעבורם**, כיון שעשה תשובה ונכנע מלפני אלהי אבותיו, וישמע תפלתו ויעתר לו וישיבהו לירושלם למלכותו. אבל לאוחזי מעשיו - נזכרו! והנה עניין הפרשה והנתלה בה - הכל מבואר.

12. ראי"ה קוק, אגרות ראי"ה-א, אגרת רפג:

...וכאשר במקום האור שם גם הצל, על כן בהיות שטף החיים של האומה עובר על פני כללותה, **אמיץ הוא הקשר בין הדורות העוברים וההווים**, ובהכרח הדוגמא פועלת גם להרע, אע"פ שטובה מרובה מרעתה.
יחזקאל בעת התמוטטות האומה ראה שהפירוד הרוחני יפה לה. הרושם שחשבון העבר יהיה נפסק מפעולתו, אע"פ שבעל כורחו יפסקו על ידי זה גם כן כמה חמודות סגוליות באיזה ערך, כי יש יחש גדול להסגולה עם שימת הלב הרצונית. אבל כך דורש המצב. וכשצדיק גוזר גזרה מקיימים אותה מן השמים, והמסילה החדשה נסללת היא אז בכל מרוץ חיי האומה, **לעמוד כל יחיד על השלמת נפשו**, ומהרסיסים הללו מתקבץ אח"כ הרכוש הכללי, החוזר ומתקשר לחטיבה אחת.

13. המלכים בסוף בית ראשון

